

Павлюченко Ю. М.,
*Донецький національний університет
імені Василя Стуса, доцент*

ПРАВОВІ ПИТАННЯ ВПЛИВУ АГРОІННОВАЦІЙ НА СТАН АГРАРНОГО РИНКУ

Аграрний ринок і сільське господарство як нерозривні сфери аграрного сектора економіки здійснюють взаємний вплив одна на одну. Впровадження інновацій в одну сферу позначається на розвитку іншої. При цьому вплив від впровадження інновацій не завжди забезпечує отримання позитивного ефекту, зокрема на аграрному ринку може з'являтися продукція, яка не відповідає встановленим показникам безпечності або вироблена з використанням технологій, безпечність яких для громадського здоров'я остаточно не доведена.

Законодавчі засади впровадження інновацій складають положення Господарського кодексу України, Закону України «Про інноваційну діяльність» та багатьох інших законодавчих актів. Водночас у названих нормативно-правових актах окремо не виділено, що впровадження інновацій має забезпечувати загальний позитивний ефект, тобто бути безпечними і корисними для людини, суспільства, навколишнього природного середовища. Очевидно, що це передбачається, але механізм забезпечення такого впливу потрібно шукати в інших законодавчих актах.

У науковій літературі правові проблеми агроінноваційного розвитку досліджували, зокрема, В.І. Семчик, П.Ф. Кулинич, В.М. Єрмоленко та інші, проте правові питання впливу інновацій на стан аграрного ринку потребують самостійного аналізу.

Викладене підтверджує актуальність обраної теми дослідження, яке присвячене виявленню правових засобів забезпечення позитивного впливу впровадження інновацій на стан аграрного ринку.

Щодо сільського господарства в науковій літературі виділяють такі сфери, які потребують впровадження інновацій, як: землекористування та користування іншими природними ресурсами, виробництво продукції рослинництва і тваринництва, селекційна ді-

ьяльність у цих сферах [1]. Результатами впровадження інновацій, здебільшого, називають підвищення конкурентоспроможності продукції певного виробника та аграрного сектора країни в цілому, підвищення рентабельності виробництва і збільшення обсягів продажу продукції тощо [2, 3]. Погоджуючись із цим, можна вести мову, що впровадження маркетингових інновацій, електронних біржових торгів, реалізації ідеї електронних майданчиків для виробників сільськогосподарської продукції, налагодження системи інформування цих суб'єктів про поточну кон'юнктуру аграрного ринку, тобто впровадження інновацій в діяльність інфраструктури аграрного ринку, процеси зберігання, перевезення сільськогосподарської продукції тощо, позитивно відобразяться на функціонуванні аграрного ринку та сприятимуть підвищенню ефективності виробничо-господарської діяльності у сільському господарстві.

Також дослідники цілком слушно відводять державі важливу роль у стимулюванні інноваційного розвитку аграрного сектору економіки. У правовій площині участь держави знайшла прояв у тому, що Законом України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 8 вересня 2011 року технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу були вказані серед стратегічних пріоритетних напрямів на 2011-2021 роки (ст. 4). У Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року, затвердженій розпорядженням КМУ від 17 жовтня 2013 р. № 806-р, йдеться про пріоритетне фінансування інноваційно-інвестиційних проєктів на засадах державно-приватного партнерства та наукове забезпечення інноваційного розвитку. Водночас на практиці наведені положення майже не зреалізовані.

Інноваційний розвиток сільського господарства, безумовно, сприяє насиченню аграрного ринку сільськогосподарською продукцією (збільшенню її асортименту та обсягів виробництва). Водночас, оцінюючи результати впровадження інновацій, потрібно брати до уваги і ті дослідження, в яких обстоюється думка, що інновації в аграрному секторі мають забезпечувати не тільки економічність сільськогосподарського виробництва, але й його екологічність [2, с. 68]. Деякі дослідники звертають увагу на наявність певних негативних результатів, особливо у соціальній та екологічній сферах. У широкому розумінні інноваційний розвиток сіль-

ського господарства поглиблює розшарування між технологічно розвиненими країнами і такими, чиє сільське господарство в силу різних причин неактивно впроваджує інновації. На рівні окремої країни впровадження інновацій може загрожувати скороченням робочих місць в аграрному секторі, негативним впливом на навколишнє природне середовище (активне освоєння земельних ресурсів, неперевіреність впливу на флору і фауну тощо) [4, с. 15]. На попередження можливого негативного впливу на навколишнє природне середовище частково спрямоване земельне та екологічне законодавство.

На додаток до викладеного потрібно виділяти такий аспект, як вплив сільськогосподарської продукції, виробленої із використанням різних інновацій, на громадське здоров'я. На сучасному етапі запобігти цьому можливо шляхом закріплення вимог до безпечності сільськогосподарської продукції, яка виробляється. Так, основним законодавчим актом, який регулює питання обігу на аграрному ринку безпечної та якісної сільськогосподарської продукції, є Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» (в чинній редакції). Цим законом закріплено офіційні дефініції низки важливих понять (н., продукти рослинного походження, продукт тваринного походження, небезпечний фактор у харчовому продукті, небезпечний харчовий продукт та ін.), визначено повноваження центральних органів виконавчої влади, зокрема щодо затвердження показників безпечності харчових продуктів та інших об'єктів санітарних заходів, гігієнічних вимог до виробництва та обігу харчових продуктів; закріплено положення щодо розроблення, перегляду, затвердження та застосування санітарних заходів; встановлено вимоги до виробництва та обігу харчових продуктів, гігієнічні вимоги до операторів ринку, які здійснюють первинне виробництво та ведення записів щодо забезпечення безпечності харчових продуктів та інші. Проте на практиці одним із проблемних питань реалізації норм цього Закону виступає забезпечення виконання всіма операторами ринку обов'язку розробляти, вводити в дію та застосовувати постійно діючі процедури, що засновані на принципах системи аналізу небезпечних факторів та контролю у критичних точках.

Закони України, які спрямовано на регулювання виробництва та обігу певних видів сільськогосподарської продукції, також можуть містити вимоги до безпечності та якості такої продукції.

Дотримання вимог законодавства щодо безпечності та якості сільськогосподарської продукції мають попереджати можливі загрози для здоров'я людини при впровадженні, перш за все, біологічних і хімічних інновацій при виробництві продукції рослинництва і тваринництва.

Окремо потрібно виділяти проблеми правового забезпечення використання таких інноваційних технологій, як генетично модифіковані організми. Деякі дослідники висловлюють думку, що запровадження ГМО має потенційну привабливість для державної політики інноваційного розвитку, хоча щодо застосування ГМО існують неоднозначні думки [1, с. 239-240].

Поводження з ГМО регулюється Законом України «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів» від 31 травня 2007 року. Використання ГМО можливе при виробництві сільськогосподарської продукції за умови державної реєстрації як самого ГМО, так і продукції, виробленої із його застосуванням (ст. 15 названого Закону). Разом з тим законодавче регулювання поведження з ГМО, у тому числі з метою забезпечення позитивного впливу на стан аграрного ринку потребує удосконалення [5, с. 44].

Натомість прикладом позитивного впливу інновацій можна назвати виробництво органічної сільськогосподарської продукції. Законодавчу основу цього напрямку сільськогосподарського виробництва складають положення Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» від 10 липня 2018 року. Положення цього Закону разом з положеннями Порядку (детальні правила) органічного виробництва та обігу органічної продукції, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 23 жовтня 2019 р. № 970, та низки інших підзаконних актів формують засади правового регулювання органічного виробництва, обігу органічної продукції та функціонування ринку органічної продукції, зокрема загальні вимоги до органічного виробництва, вимоги до виробни-

цтва певних видів сільськогосподарської продукції, сертифікації, органічного виробництва, маркування та обігу органічної продукції.

Отже, можна зробити висновок, що правовими засобами забезпечення позитивного впливу впровадження інновацій на стан аграрного ринку, зокрема упередження появи на ринку сільськогосподарської продукції, небезпечної для громадського здоров'я, виступають встановлення вимог до безпечності та якості сільськогосподарської продукції, закріплення механізму дотримання цих вимог; закріплення механізму охорони земель та інших природних ресурсів; регулювання поведінки з ГМО та виробництва й обігу органічної продукції.

Напрямом подальших досліджень може стати правове забезпечення інноваційного розвитку інфраструктури аграрного ринку.

Список використаних джерел:

1. Правові засади інноваційного розвитку в сільському господарстві України: монографія / кол. авторів; за ред. В.І. Семчика. К.: Вид-во «Юридична думка». 2010. 456 с.
2. Чабан В.Г. Інновації як умова підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору. *Економіка АПК*. 2006. № 7. С. 68-72.
3. Сидоров Я.О. Правове забезпечення державної політики розвитку аграрних інноваційних відносин: теоретичні та практичні питання. *Право і суспільство*. 2020. № 1. С. 228-235.
4. Євтушевська О.В. Роль інноваційних технологій у розвитку суспільства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 2. С. 14-16.
5. Павлюченко Ю., Савчук К. Правове регулювання поведінки з генетично модифікованими організмами. *Правничий часопис Донецького університету*. 2018. № 1-2. С. 35-43.